

**INLEIDING TOT DE TENTOONSTELLING "OUD VLAANDEREN,
GEZIEN DOOR KUNSTSCHILDER ARMAND HEINS", IN DE GE-
NERALE BANKMAATSCHAPPIJ, 16 NOVEMBER 1973**

Hoe meer wij ons gaan verdiepen in het werk van de veelzijdige kunstenaar en auteur Armand Heins, des te groter wordt onze verbazing over het feit dat deze waarlijk bijzondere Gentenaar in onze achting en waardering nog steeds niet de plaats heeft gekregen die hij verdient. In geen enkele van de thans bij de vleet verschijnende encyclopedische naslagwerken wordt er enige melding gemaakt van zijn naam. In de stad die hij zozeer heeft liefgehad en verheerlijkt herinnert weinig of niets nog aan zijn persoon. Een Gentse straat naar hem te noemen zou althans reeds een passende hulde kunnen zijn aan hem die zich zozeer heeft ingezet voor het behoud van het eigen karakter van onze stad. In die zin werd trouwens een suggestie gedaan bij het Stadsbestuur. Waarom dan wel verdient Armand Heins opnieuw uit de vergetelheid te worden gehaald? Als u straks door de tentoonstelling heeft gewandeld, zult u terecht de opmerking maken dat zijn werk eigenlijk weer bijzonder aktueel is geworden. We hebben een lange periode achter de rug - en spijtig genoeg wijst zoveel er op dat deze periode nog niet helemaal is afgesloten -, een periode waarin men erg weinig belangstelling opbracht voor het behoud van het mooie en karakteristieke dat onze voorouders generaties na elkaar hadden opgebouwd. Alleen aan de meeste grote gebouwen, die men dan met een ietwat pompeuze naam "de monumenten" heet, heeft men niet durven raken en besteedde men een - op zichzelf natuurlijk erg lovenswaardige - zorg. Pittoreske hoekjes van onze steden en dorpen werden zomaar opgeruimd om plaats te maken voor soms banale, karakterloze konstrukties, die geacht werden meer utilitair te zijn dan al de oude rommel. Het gevolg daarvan is dat we ons dikwijls in een levenloze steenwoestijn gaan gevoelen, waaruit elke sfeer, elk greintje menselijk, of noem het "romantisch" gevoel verdwenen is.

Thans wordt men er zich weer heel sterk van bewust dat het leefmilieu niet steeds gediend is geweest met deze ongebreidelde en soms radikale modernisering en rationalisering. En gelukkig is men tot het inzicht gekomen dat het behoud van het organisch gegroeide woon- en werkmilieu met zijn afwisseling, zijn pittoresk karakter en vooral het warme leven dat er doorheen speelt, niet noodzakelijk in kontradiktie hoeft te staan met de aanpassing aan de moderne noden en eisen van onze tijd. Het op een prachtige wijze in zijn oude uitzicht herstelde Predikherenpand, dat meteen een moderne funktionele bestemming kreeg, is daar een erg mooi voorbeeld van. Er staat een projekt op het getouw om ook het Patershol op een aantrekkelijke manier te restaureren en er meteen ook weer een woon-, een kulturele en toeristische funktie aan te geven, waardoor als het ware een uniek oud stadje in de

stad zal ontstaan. Ziedaar de richting waarin de nieuwe generatie, ietwat afkerig geworden van de kille grootstadstructuur, weer gaat denken.

Armand Heins kan hier op een eminente wijze onze gids zijn. En het Patershol biedt ons meteen een bijzonder geschikt aanknopingspunt om in dit opzicht zijn werk wat duidelijker te belichten. Heins was het inderdaad die reeds bij de voorbereiding van de Wereldtentoonstelling van 1913 een projekt uitwerkte om de hele wijk van het Patershol te restaureren en aan te passen om hem tot een echt "Oud Vlaanderen" te laten worden.

Zo iemand is Armand Heins dan geweest. Als een late eksponent van de Romantiek - die immers weer naar de volksziel en het volkstemperament ging peilen -, trok hij, gewapend met potlood en schetsboek, door zijn geboortestad, door Vlaanderen, Nederland en Noord-Frankrijk, en zelfs Italië. Hij zocht er de meest karakteristieke hoekjes op en met enkele rake trekken wist hij hun sfeervolle, soms nog bijna middeleeuwse uitzicht suggestief vast te leggen. De kalme, ongeschonden plekjes, de mijmerende oude gevels, de intimiteit van de vissershuisjes, de hoeven waar men 's avonds nog leefde bij de olielamp en de vlammende haard (een romantisch beeld uit het verleden of straks weer alledaagse werkelijkheid?), de molens bij de weerspiegelend-gladde kanalen, de rimpelende reien en grachten met de dobberende sloepen en schuiten, de marktpleinen met wilgen en linden, de dominerende kerktorens, kastelen en vestingen, hebben hem zijn leven lang als fijngevoelig kunstenaar en als onderlegd archeoloog geboeid. Een keuze uit zijn litho's en etsen publiceerde hij in zijn nu fel gewaardeerde en erg gezochte platenalbums over Oud Gent, Oud Vlaanderen, Holland. Nooit wellicht is die Armand Heins meer zich zelf geweest dan op ogenblikken waarop hij zich met hart en ziel in de door hem opgeroepen oude tradities weer volledig kon inleven: hoe typerend is bijvoorbeeld de foto die hem toont in het statige zeventiende-eeuwse kostuum van de Hoofdgilde van Sint-Michiel. Hij had overigens zelf de algemene regie en de artistieke leiding van de memorabele historische stoet van deze gilde in 1913.

De kunstenaar was terzelfdertijd de verwonderde, de nieuwsgierige, de zoeker, die niet aan de oppervlakte bleef van de dingen. Zijn aandacht ging verder dan de buitengevels alleen. Hij ging de huizen van binnen bekijken, ging op ontdekkingsstocht in kelders en onderaardse gangen. Eén van zijn meest fascinerende boeken is wel zijn *Gand souterrain*, waarin hij alle interessante oude kelders en krypten heeft beschreven en op kaart gebracht, en waardoor hij in dit domein echt pionierswerk heeft verricht.

Ook onder een ander opzicht bleef hij niet bij de oppervlakte van de dingen stilstaan. Als voortreffelijk self-made historicus en kunsthistoricus verdiepte hij zich in archieven op zoek naar historische gegevens over de archeologie en de kunstgeschiedenis van mooie huizen en ge-

vels. De neerslag van deze wetenschappelijke arbeid vindt men terug in talrijke bijdragen in de Handelingen en het Bulletin van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent en vooral in de in 1897 gestarte *Inventaire archéologique de Gand*, één der merkwaardigste bijdragen tot een beredeneerde katalogus van de oudheidkundige monumenten en voorwerpen van Gent. Zijn interesse voor de historische archeologie en topografie blijkt bijvoorbeeld ook uit de talrijke natekeningen van oude stadsplannen en stadsgezichten. De heruitgave van het befaamde panoramische gezicht op Gent van 1534 is zijn werk. Armand Heins was eigenlijk als het ware voorbestemd voor het werk dat hij deed. Hij werd in 1856 geboren als zoon van Nicolas, een bekend graveur en steendrukker die in het historische Ryhovesteen in de Onderstraat woonde en er talrijke kontakten had met Gentse kunstenaars. Armand ging tijdens en na zijn studies aan het Atheneum les volgen bij Theo Canneel aan de Gentse Akademie voor Schone Kunsten. Als pas afgestudeerde debutant genoot hij om zijn scherpzinnige begaafdheid in het tekenen van gebouwen en gezichten reeds een zo grote faam, dat Camille Lemonnier hem dadelijk engageerde om het jubileumboek *La Belgique Illustrée* (1880) te helpen illustreren. Nog in 1880 kon hij dan met een studiereis Italië en Frankrijk bereizen, van waar hij heel wat grafisch werk mee naar huis bracht. Later zocht hij contact of sloot hij vriendschap met Gentse kunstenaars als Emiel Claus, Albert Baertsoen, Fernand Scribe, Jean Delvin, Joris Minne en anderen. Op rijpere leeftijd woonde hij ook een vijftiental jaar te Sint-Martens-Latem, maar veel relaties met de kunstenaars van de Latemse school schijnt hij toch niet te hebben gezocht.

In zijn technieken is Heins ongelooflijk veelzijdig geweest. Zijn kunstenaarsindrukken en de vrucht van zijn wetenschappelijke opzoeken legde hij vast in tekeningen, etsen, akwarellen, olieverfschilderijen die zich alle onderscheiden door de lichtheid, de speelsheid en de spontaneïteit in de vormgeving. Vooral echter was hij een meester in de lithografie. Voor hem was de lithografie, waarvan hij de techniek aanzienlijk verbeterde, een vlug, origineel en weinig kostelijk procédé om de dingen die hem troffen door hun pittoresk karakter of hun archeologische waarde vast te leggen en te verspreiden.

Omwille van zijn wetenschappelijke kennis en zijn rijke ervaringen in de bouwstijlen werd hij erg gewaardeerd als lid van de Gentse Commissie voor monumenten en stadsgezichten, waar hij zich trouwens met hart en ziel heeft ingezet - precies op het ogenblik dat de kuip van Gent een zo grondige gedaanteverandering onderging - voor het behoud van het architectonisch patrimonium van de stad; om zijn kennis van de toegepaste kunsten werd hij ook aangesteld tot eerste konservator van het Museum voor Sierkunsten in de Jan Breydelstraat, een feit waaraan een zaal van het gelijkvloers van dit museum die naar hem werd genoemd overigens nog herinnert.

De enorme produktie van Heins raakte al tijdens zijn leven maar vooral

nadat hij in 1938 op 82-jarige leeftijd overleden was, her en der verspreid. Er bevinden zich thans werken in het Prentenkabinet te Brussel, te Wenen, te Dresden, en vanzelfsprekend vooral in handen van private kollektioneurs. Gelukkig nochtans is toch een belangrijk deel van zijn oeuvre in Gent gebleven. Zowel het Museum voor Schone Kunsten als het Museum voor Volkskunde en het Stadsarchief bezitten min of meer belangrijke verzamelingen. De Heer Ingenieur Marcel Heins, neef van de kunstenaar, verwierf in 1939 eveneens een unieke kollektie. Hij is dan ook de initiatiefnemer van deze tentoonstelling en koos daartoe uit zijn verzameling een honderdtal potloodtekeningen, litho's, akwarellen, geakwarelleerde litho's, etsen en olieverschilderijen, enerzijds betrekking hebbend op Gent, anderzijds in verband met het Vlaamse land. Ze werden vervaardigd in de periode 1880 tot ca. 1925 naar schetsen die de auteur meebracht van zijn ontelbare reizen. Het zijn dan alle rustige tafereeltjes, stads- en dorpsgezichten, landschappen, doordrongen van een tikje romantische nostalgie. Ze tonen ons pittoreske, heemkundige relieken van ons Vlaamse erfgoed en zullen u straks, bij de rondgang, wellicht wat weemoedig doen mijmeren over het vele mooie dat nu verdwenen is.

Graag sluiten wij ons hier aan bij de woorden van de Heer Lode Hoste, die aan het eind van zijn inleiding op de katalogus de wens uitdrukt dat "deze tentoonstelling een sympatieke groet moge worden aan een verbazend vruchtbare, actieve Gentse kunstenaar".

JOHAN DECAVELE

CARNAVAL TE GENT

In een vorige bijdrage vertelden we reeds iets over de carnavalviering te Gent in de negentiende eeuw. Dit feest werd in die tijd door al de lagen van de Gentse bevolking zo druk gevierd, dat het wel interessant kan zijn de carnavaldagen te Gent even nader te bekijken.

Richard Vankenhove en Adh mar Lepage vertellen in hun werk "Het Volksleven in het Straatlied" (Gent, 1932) ons heel wat over carnaval. Luisteren we om te beginnen naar de carnavalliedjes. Een liedje zegt ons duidelijk hoe intens carnaval werd gevierd :

We hebben maar twee plezieren in een jaar,
carnaval en Gentse feesten.

Tot 's morgens vroeg werd druk gevierd, want de feestvierders zongen:

We zijn gezworen kameraden,
We zullen elkander niet verlaten.
We zijn bij een